

STORTINGET

Representantforslag 129 S

(2019–2020)

fra stortingsrepresentantene Petter Eide, Freddy André Øvstegård, Nicholas Wilkinson og Karin Andersen

Dokument 8:129 S (2019–2020)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Petter Eide, Freddy André Øvstegård, Nicholas Wilkinson og Karin Andersen om etnisk profilering

Til Stortinget

Bakgrunn

Etter at afroamerikanske George Floyd døde 25. mai 2020 på grunn av en brutal pågrepelse i Minneapolis i USA, ble det forsommeren 2020 gjennomført store demonstrasjoner i en rekke amerikanske byer. Floyd døde etter at en politimann holdt ham i bakken med et kne mot nakken i flere minutter under pågrepet.

Hendelsen har skapt sterke reaksjoner også i Norge, og har utløst en debatt om politiets møte med minoritetsmiljøer. Selv om det ikke finnes rapportering, eller forskning som støtter at norsk politi er preget av omfattende institusjonell eller strukturell rasisme slik man ser i USA, er det viktig å sikre fortsatt bred tillit til politiet i Norge. På den bakgrunn bør politiets rutiner for identitetskontroll av personer med utenlandsk bakgrunn gjennomgås. Det er viktig å unngå at politiet havner i søkelyset for beskyldninger om etnisk profilering og stigmatisering av innvandremiljøet.

Hendelser i Norge

I en rapport fra Antirasistisk Senter «Vi vil ikke leke med deg fordi du er brun» (2017) kommer det fram at over 12 pst. av dem som er født med én eller to utenlandske foreldre, opplever at politiet stopper dem regelmessig. I mangel av konkret kjennskap til persone-

ne, eller andre konkrete kriterier, fremstår det som om utseende er politiets grunnlag for kontrollene selv om det ifølge retningslinjene ikke skal være det eneste utvelgelseskriteriet.

Det har også vært flere hendelser i Norge som gir en mistanke om at personer med minoritetsbakgrunn kontrolleres uten at det foreligger tilstrekkelig grunn til det. I Bergen var det for eksempel høsten 2017 en sak hvor en kvinnelig svensk forsker ble stoppet i en utlendingskontroll, mens den hvite kvinnen ved siden av henne slapp ID-kontroll. Angivelig ble ikke hun kontrollert kun fordi hun hadde et nordisk utseende. Dette utløste en sterk reaksjon, og vedkommende som ble kontrollert, har anklaget politiet for diskriminering.

Den 4. februar 2019 slo politiet ring rundt en kafé i Oslo og ransaket folk og biler på jakt etter kriminelle som hadde kjørt fra Linderud. Politiet ba besøkende med minoritetsutseende om legitimasjon, samt at de fotograferte noen av kafégjestene mot en vegg inne i kafeen etter at de ble ransaket på toalettet. Politiet har i ettertid beklaget denne hendelsen.

I etterkant av demonstrasjonene foran Stortinget i Oslo 5. juni 2020 innrømmer politidirektør Benedicte Bjørnland at rasisme forekommer i politiet, og at etaten har nulltoleranse for dette (Dagbladet 9. juni 2020). Tilsvarende bekrefter politisjef Beate Gangås ved Oslo politidistrikt at oslopolitiet nå jobber systematisk mot slik praksis (Dagbladet 9. juni 2020). I samme artikkel støtter også fagmiljøet ved Politihøgskolen i Oslo dette inntrykket.

Statsminister Erna Solberg bekrefter også at etnisk profilering skjer i Norge. I et intervju med Dagbladet 9. juni 2020 sier Solberg følgende:

«Ja, det har skjedd og skjer. Jeg har også venner fra andre land med en annen hudfarge, som bor i Norge og er blitt stoppet av politiet og spurt om de har oppholdstillatelse. Særlig i ungdomstiden. Adopterte som blir stoppet fordi de har en fin sykkel, selv om de er oppvokst i Fana, som er et fint strøk i Bergen. Alt det der skjer, men norsk politi er blitt utrolig mye flinkere.»

Internasjonal kritikk

Norge har også fått internasjonal kritikk for at norsk politi bedriver etnisk profilering.

I sin rapport av 5. april 2018 konkluderer FNs menneskerettighetsråd med at politiet i Norge med sin ID-kontroll rent faktisk bedriver «etnisk profilering»:

«The Committee is concerned that section 21 of the Immigration Act authorizes the police to stop people assumed to be foreign nationals, thereby subjecting persons of immigrant background to ethnic profiling by police (arts. 2, 12, 17 and 26).»

I 2008 kommer Den europeiske kommisjon mot rasisme og intoleranse (ECRI) med en klar anbefaling til Norge om å se nærmere på «racial profiling», særlig knyttet til «stopp og sjekk» utført av politi og tollpersonale. Kommisjonen anbefalte en dybdeundersøkelse knyttet til raseprofilering, og at politiets arbeidsmetoder etterkontrolleres for om mulig å identifisere praksis knyttet til dette.

Forpliktelser i politiet

Hvert politidistrikt i Norge er ansvarlig for bort- og utvisningssaker i eget distrikt av utlendinger som er i Norge ulovlig. Politiet har en generell hjemmel for å stoppe individer og be om deres identifikasjon i utlendingsloven § 21. Slike ID-kontroller rettes vanligvis mot steder hvor politiet av erfaring har kjennskap til at personer uten lovlig opphold befinner seg. Kriteriene for hvem som plukkes ut til kontroll er vage. Det er i Rundskriv for Politiets utøvelse av utlendingskontroll på territoriet, herunder i grenseområdene (RPOD-2010-11 – RPOD-2001-21), som gjelder for den type kontroll, kun gitt begrensninger om at en bestemt etnisk gruppe eller religion, eller det at personer har utenlandsk utseende eller kjennetegn, ikke kan være eneste utvelgelseskriterium dersom politiet bygger utvelgelsen på mistankeprofiler.

Loggføring av ID-kontroller er ikke direkte regulert i utlendingsloven, men Politidirektoratet har klare retningslinjer for utlendingskontroller i rundskriv hvor det står at alle kontroller av antatte utlendinger skal registreres. I samme rundskriv om politiets utøvelse av utlendingskontroll på territoriet, herunder grenseområdene, fremgår følgende i kapittel 4, punkt 7:

«Som for annen operative tjeneste skal det føres fortegnelse over hendelser og foretatte kontroller av antatte utlendinger. Fortegnelsen skal inneholde tid og

sted for kontrollen, antall kontrollerte og deres nasjonalitet, samt eventuelle reaksjoner. Politimesteren bestemmer hvordan fortegnelsen skal føres og om den også skal inneholde annen informasjon.»

Det er derfor en forutsetning at disse kontrollene skal loggføres på linje med annen operativ tjeneste. Denne plikten er ikke begrenset til å gjelde kun de kontrollene hvor det faktisk ble avdekket at den kontrollerte var en utlending uten lovlig opphold. Likevel er det i de fleste politidistrikt, ifølge undersøkelser gjort av Bergens Tidende (7. november 2017), ikke ført logger for denne type kontroll. Et unntak er Operativt utlendingsavsnitt i Sarpsborg, Øst politidistrikt, som ifølge samme artikkel fører logg over alle sine kontroller, og Trøndelag politidistrikt, som fører logg, men ikke statistikk.

De øvrige distriktene opplyser på spørsmål fra Bergens Tidende (7. november 2017) at de loggfører hvis det er treff i den forstand at de påtreffer en utlending uten lovlig opphold, eller det fører til tiltak. Med tiltak legges det til grunn at man har kontrollert personer som søker asyl, etterlyste personer, personer som ikke har dokumenter, personer som ikke fyller innreisevilkår på andre måter, personer som blir tatt for straffbare forhold som varierer fra kjøring i påvirket tilstand og narkotika, til brudd på innreiseforbud eller andre brudd på utlendingsloven. Det er derfor ikke mulig verken for politiet selv eller andre i ettertid å vurdere hvorvidt politiet i sitt arbeid undersøker personer som ikke faller under kriteriene nevnt overfor. Denne arbeidsmetoden vanskeliggjør kartlegging av hvilke personer, og i dette tilfellet grupper, som er overrepresentert på statistikken for kontrollerte når en ikke kan gjøre søk og få treff.

Tiltak

På denne bakgrunn mener forslagsstillerne at regjeringen må gjennomgå politiets praksis med ID-kontroller basert i utlendingsloven. Kravet om loggføring må gjennomføres, og politidistriktene må føre logg også over de tilfellene det ikke er treff.

Forslagsstillerne mener også at det er viktig at statistikken over loggføringen blir offentlig tilgjengelig og søkbar slik at også andre utenfor politiet kan kontrollere dette. En slik statistikk bør minimum inneholde alder, nasjonalitet og om mulig eventuelle merknader i forbindelse med kontrollen. De viktigste argumentene for dette er at politiet selv må gis anledning til å kontrollere egen virksomhet med mål om å unngå etnisk profilering. Forslagsstillerne mener slik loggføring vil styrke tilliten mellom politiet og publikum ved at politiet viser åpenhet om hvordan og hvorfor de gjennomfører kontrollene.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen sikre kravet om loggføring av alle ID-kontroller, i tråd med Rundskriv for

Politiets utøvelse av utlendingskontroll på territoriet, herunder i grenseområdene (RPOD-2010-11 – RPOD-2001-21).

2. Stortinget ber regjeringen sikre at statistikken over ID-kontrollene etter utlendingsloven blir offentlig tilgjengelig og søkbar.

12. juni 2020

Petter Eide

Freddy André Øvstegård

Nicholas Wilkinson

Karin Andersen

